

YABANCILARIN ATATÜRK HAKKINDAKİ DEĞERLENDİRMELERİ

Vahip DURSUN*

Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu Atatürk sadece kendisinin kurduğu ülke sınırları içinde değil aynı zamanda yabancı devlet adamları ve yazarları tarafından da takdir edilmiş bir devlet adamıdır. Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu ulu önder hakkında gerek doğulu ve gerekse batılıların dile getirdiği hayranlık içeren oldukça çok değerlendirmeler vardır. Bu yazıda yabancılar tarafından söylenmiş sözlerden bazılarını ele alacağız.

Batılı Devletlerin, Türkiye'deki sivil ve askeri sorumlularından oluşan Türkiye uzmanlarının büyük bir kısmı, geleceği Mustafa Kemal'de görerek bağımsızlık isteğiyle yanıp tutuşan bir ulusun manda rejimiyle ve de monarşiyle yönetilemeyeceğini anlamış bulunuyorlardı. Bu anlayış doğrultusunda düşünen herkes öngörülerinde haklı çıkmıştı. Mustafa Kemal Paşa önderliğinde her şeyiyle yeni dinamik bir Türk devleti ortaya kurulmuştu. Bu yeni devlet, Mustafa Kemal Paşa'nın önderliğinde gerçekleştirdiği modernleşme hareketiyle yabancılarında dikkatini çekmişti. Bu bağlamda hem de doğuda hem de batıda birçok devlet adamı Mustafa Kemal Paşa'yı kendine örnek almaya çalışmış ve beyanlarıyla hayranlıklarını belirtmişlerdir. Mustafa Kemal Paşa hakkında yabancıların söylediklerini şöyle sıralayabiliriz:

Atatürk, ulusal bağımsızlığın elde edilmesi amacıyla Anadolu halkını biraraya getiren. Tarihte eşi olmayan bir eseri kafasında tasarlayan ve gerçekleştiren bir devlet kurucusudur."

Edouard Herriot- Fransa Başbakanı¹

Atatürk'ün önderliğinde gerçekleştirilen Türk Devriminin dört temel amacı vardır. Birincisi; kadınları özgürleştirmek ve onlara sınırlamasız bütün meslek dallarında kariyer yapma imkanı sağlamak, ikincisi; ülkeyi laikleştirmek ve bütün dinlerin inananlarının ülkede eşit haklara sahip olmalarını sağlamak, üçüncüsü; ülkeyi medeni dünyadan ayıran diğerlerine alay ve bir eğlence sebebi veren dış tesirleri Türkiye'den ve Türk ulusundan atmak ve sonuncusu ise; tarımsal reformu gerçekleştirerek tarımı Cumhuriyet'in temel endüstri kolu haline getirmektir.

Sir Percy Loraine- İngiltere'nin Ankara Büyükelçisi²

Atatürk, tarih de ülkesini kurtaran, daha doğru bir deyişle ona yeniden can veren, diriltlen, büyük adam olarak bilinecektir.

Fransız Türkoloğu Louis Bazin³

Büyük Türk kahramanı Mustafa Kemal, herşeyin kaybedilmiş gibi görüldüğü bir anda duruma el koymuştu; öyle ki Sevres'le öldüğünü zannedilen Türkiye'yi başa geçtiği andan itibaren, yaşamasını sağlayan liderdir.

Claude Farrere⁴

* Ege Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Bölümü Okutmanı.

¹ Doç. Dr. Bige Yavuz, "Fransız Gözüyle Atatürk Devrimi Üzerine Genel Değerlendirmeler", Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi, Cumhuriyetimizin 75. Yılı Özel Sayısı, s.134.

² Esra Koyuncu Değerli, Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 3/4 s. 650, Summer 2008

³ Yavuz, a.g.m., s.135.

⁴ Yavuz, a.g.m., s.135

Avrupalıların, Türklerin topraklarını ve mirasını paylaşmak istediği bir sırada, Türk ulusu, Mustafa Kemal'in önderliğinde yüzyıllarca süren uyuşukluk ve ihmal döneminden sonra birden bire yaratıcı gücünü gösterdi. Avrupa'nın değişiklik yapmak konusunda yetenezsiz kabul ettiği, felç olmuş bir ulus birdenbire yürümeye başladı. Türkiye'de, 1923-1929 arasında, Osmanlı İmparatorluğu'nun beş yüzyılda yapamadığı bir çok reform gerçekleştirildi. Yeni Türkiye'nin bu dönemde yönetimde, hukukta, eğitimde, sosyal yaşamda, sanatta, ekonomide yaptığı önemli atılımlarda genel eğilimin değiştirmek, iyileştirmek ve teknikleştirmek" olduğunu ve Mustafa Kemal'in yönetimindeki Türk Devrimi'nin sadece genişlik değil derinlik açısından da göz kamaştırdığını, dolayısıyla bu devrimin aynı zamanda siyasal, sosyal, ekonomik ve manevi bir devrimdir. Mustafa Kemal'in önderliğindeki devrimler, bin yıllık kanunların tozuyla yavaş yavaş havasızlıktan boğulan, harabe haline gelmiş medreselerin ortasında ölüme terk edilmiş bir ulusa, Avrupa tarzı bir düzenlemeyle, yeni bir anlam, yaşamdan zevk alma duygusu kazandırdı. Padişahın ve Bab-ı Ali'nin ihaneti karşısında vicdanı isyan eden, Mayıs 1919'da Osmanlı İmparatorluğu'nun yerine yeni bir ulusal Türk devleti kurmak üzere Samsun'a çıkan, askeri başarıların yanı sıra siyasal devrimin, sosyal reformların hepsi tamamen Mustafa Kemal'in eseridir. Her alanda ve en tehlikeli durumlarda izlenecek yolu çizen, uygulanacak yönteme karar veren ve uygulamayı yöneten, her seferinde O olmuştur.

Paul Genziton- Le Temps gazetesi muhabiri⁵

Atatürk, Türkiye'nin kaderini değiştiren adamdır. O'nun dış görünüşünde göze çarpan başlıca özelliği aşık sert mizacı ve kusursuz dış görünüşü idi. keskin yüz hatları, delip-geçici mavi gözleri, çatık kaşları, belirgin yüz çizgileri, genellikle cesur ve oldukça sert ifadeli yüzü, her jest hareketinde hatta hareketsiz olduğu zamanlarda dahi onun ateşli kişiliği hemen her bakışta görülürdü. Onun akli ve vücudu her an harekete hazır olduğu izlenimini verirdi. Cumhurbaşkanı olduktan sonra ordunun geçit töreni dışında -ki eskisi kadar görkemli idi- asla askeri üniformasını giymedi. İpek kumaşdan şapkası ve Kurtuluş Savaşı'na ait bir madalya dışında daima sade ancak bir o kadar kusursuz kıyafetler giyerdi.

Sir Percy Loraine- İngiltere'nin Ankara Büyükelçisi⁶

Atatürk Devrimleri, gözüpek bir grup tarafından halkın önemli bir bölümünün de onayıyla hazırlanmıştır, ancak Türkiye'de gerçekleştirilen devrimlerin müthiş bir adamın eseridir. Yakın çalışma arkadaşlarının yardım ve desteğini almış olan Atatürk'ün başarısının esas temelini, Türk halkının O'na duyduğu güven ve hayranlık oluşturmaktadır.

Puissance d'Occident" (Yeni Türkiye: Bir Batı Devleti)⁷

Bu adam, hayatı boyunca doğru bildiklerini yapma konusunda tereddüde düşmedi asla korku yaşamadı. En zor anlarda bile korkmadı. Nasıl korkusuz yaşadıysa aynı şekilde korkusuzca öldü. Onun ölümünün büyük zaferine gölge düşüreceğine kesinlikle inanmıyorum. O, halkının hayat standardını iyileştirdi. Onun halkına bıraktığı en kıymetli hediye ise, onurlu kıymetli bağımsızlık oldu. Ayrıca Loraine, Atatürk'ün dalkavuklardan nefret ettiğini ancak diyaloga açık olma özelliğine sahiptir. Onun iletişim kurmakta kullandığı en sevdiği metot, kendisini, kabinesindeki üyeleri hatta diyalog kurmak istediği herkese uyguladığı psikolojik olduğu kadar da entellektüel olan sözlü sınavlardı. Bunlar

⁵ Yavuz, a.g.m., s.136.

⁶ Değerli, a.g.e., s.652

⁷ Yavuz, a.g.m., s.136.

araştırma sınavları idi. Onun verilen cevaba oldukça yakın birbirine bağlı sorularından, rahatlıkla meseleleri dikkatlice en küçük ayrıntısına kadar inceleyen bir kişilik yapısına sahip olduğunu anlaşılabilir. Üzerinde çok fazla düşündüğü uzun ifadeli meseleleri bazen hızla, arka arkaya soru bombardımanı olarak yöneltirdi. Bu arka arkaya gelen sorularına aniden ünlem ifadeli sözleriyle ara verir ve kaşlarını kaldırarak, buz mavisi gözleriyle içe isleyen, soğuk bir bakış fırlatırdı. Karşısındaki bu bakışın ne anlama geldiğini anlardı. Bunun anlamı, geveleme, Erkek erkeğe konuşuyoruz. Ne düşündüğünü duymak istiyorum, demekti.

Sir Percy Loraine- İngiltere'nin Ankara Büyükelçisi⁸

Mustafa Kemal'in kesinlikle diktatör değildir, tam tersine Meclis'ten ve bakanlardan destek alan bir anayasal başkan ve cumhuriyetçidir. O sadece halifeliği değil ömür boyu başkanlığı bile reddetmiştir.

Edouard Heriot-Fransız başbakanı⁹

Mustafa Kemal'in reformlarında başarı sağlamak için şiddete başvurmaya ihtiyacı yoktu, çünkü halkın üzerinde öylesine büyük bir etki ve saygınlığa sahipti ki, eski hükümdarların yüz yılda yapamadıkları değişiklikleri ülkesine kabul ettirmek için O'nun birkaç kelime söylemesi yeterliydi. Şayet Mustafa Kemal hep başarılı olduysa, bunun temel nedeni O'nun her zaman yurttaşlarının onayını almış olmasındandır. İşte halkından aldığı bu güçle O, kalkınma hamlesine daha demokratik bir yönde devam edebildi. Fakat bazı reformlarının büyük ölçüde başarı sağlamasına yardımcı olan bir başka unsur daha vardı: Türkiye'nin Asya'da kalan kısmı. Örneğin saltanatın kaldırılmasına ilişkin Meclis kararı İstanbul'da yoğun ve şiddetli tepkiler alırken, Anadolu halkı bunu söylenmeden, itirazsız kabul etmişti.

Le Miraele Turc -Türk Mucizesi adlı kitabından¹⁰

Atatürk'ün sahip olduğu karakter yapısının en önemli özelliklerinden biri gerçekçiliğidir. Loraine'e göre Atatürk bu özelliği sayesinde, kendisinin ve ulusunun gücünü doğru saptamış ve hedeflerini de bu doğrultuda belirlemiş, eylemleriyle ulusunu maceraya sürüklememiştir. Loraine, Atatürk'ün belirlediği hedeflerin hayallerden ve maceradan uzak, Türk ulusunun ihtiyaçlarından kaynaklandığını ve Onun bu ideallerini gerçekleştirirken halkının desteği ile büyük ve saygın bir mücadele verdiğini vurgulamaktadır.

Sir Percy Loraine- İngiltere'nin Ankara Büyükelçisi¹¹

Olaylar insanlarla açıklanır, insanlara yol gösteren ise olaylardır, savaşla yorulmuş, barışla uzuvları budanmış, işgallerle huzuru kaçmış uyumsuz bir imparatorluğun yerini, uyumlu (homojen) bir Türk ulusu almıştır. İşte bu ulusun dirilişi olağanüstü bir insanın, Mustafa Kemal Paşa'nın eseridir.

Comte Charles de Chambrun - Fransa'nın Ankara Büyükelçisi¹²

⁸ Değerli, *a.g.e.*, s.654

⁹ Yavuz, *a.g.m.*, s.137.

¹⁰ Yavuz, *a.g.m.*, s.138.

¹¹ Değerli, *a.g.e.*, s.652

¹² Yavuz, *a.g.m.*, s.140.

Türkiye, Avrupa'yı körü körüne taklit etmek yerine bu kıtadan ilerlemesine yardımcı olacak araçları, hatta ona karşı savunmasını sağlayacak silahları almak istemektedir. 1925'in sonunda Mustafa Kemal ülkesinin insanlarına Avrupa-i giyim-kuşama kabul ettirdi. Kadınlardan çarşafa ve hareme veda etmelerini istedi. 1926 başında ise Türkiye'de Gregoryen takvimi ve 24 saat uygulamasını başlattı. Metre sistemi ve Latin alfabesine geçileceği yolunda sinyaller verildi. Gazi Türkiye'deki sosyal ve ekonomik yaşam koşullarının Batı'ninkilere eşit olmasını istemekte ve Türkiye'nin uygar uluslar birliğine kabul edilmesini hızlandırmak ve kolaylaştırmak için bu eşitliğe güvenmektedir.

Maurice Pernot, "La question turque" (Türk Sorunu)¹³

Fırtınalar denizlerin üstünde koştu,
Hemen korkunç dalgalar estirip çoştı,
Bütün engelleri yıktı, devirdi,
Ne korkuttu seni, ne yolundan çevirdi.
Çürük temellerden akim sen insanları,
Sildin taassubu, yıkadın vicdanları,
Aydınlık vermek için aziz diyara,
Cehaleti öldürdün koydun mezara.

Bulgar Şair-Atatürk için yazdığı şiir-¹⁴

Biz büyük bir insanla görüşmeye gitmiştik. Biz de ulusumuzu, O'nun ulusunu ulaştırdığı düzeye erdirmeliyiz.

Rıza Şah Pehlevi (İran Şahı)¹⁵

Atatürk gibi bir önder önlerinde dururken Hind Müslümanları bugünkü durumlarına hâlâ razı olacaklar mı? Atatürk, İslâm toplulukları bakımından sislerin arasından ışıldayan ve yepyeni bir kaderin yolunu gösteren parlak bir yıldızdır.

Muhammed Ali Cinnah (Pakistan Devlet Başkanı ve kurucusu)¹⁶

Allah, Mustafa Kemal'e uzun ömürler versin. Yaptığı faydalı inkılâpların daha parlak ve aydınlatıcı olması temennimizdir. Öyle ki sadece Türkiye değil, bütün Şark da O'na temelli müteşekkir olsun.

India And The World Gazetesi Baş Yazısı¹⁷

Ciddi anlaşmazlıklarla ayrılmış milletlere samimi yaklaşım yaratan Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Mustafa Kemal Paşa'dır. Bu nedenle 1934 yılında Yunan Hükümeti başkanı olarak ben, Türk-Yunan Paketi'nin imzası ile Yakın-Doğuda barışa doğru yeni bir devir başlarken, Mustafa Kemal Paşa'yı Nobel Barış Ödülü için aday göstermekten şeref kazanırım. Yurtta sulh-cihanda sulh sözü bir insanlık idealidir.

Venizelos (Yunan Başbakanı)¹⁸

Bugün milenyumun hiç şüphe yoktur ki tek devlet adamı Mustafa Kemal ATATÜRK'tür. Çünkü O, yılın değil asrın lideri olabilmeyi başarmış tek liderdir.

¹³ Yavuz, a.g.m., s.146.

¹⁴ Bal-Tam, Türklük Bilgisi, s.131, Prizrer, 2004

¹⁵ Prof. Dr. İzzet Öztoprak , Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, Sayı 56, Cilt: XIX, Temmuz 2003, Türkiye Cumhuriyeti'nin 80. Yılı Özel Sayısı.

¹⁶ Öztoprak , a.g.e.,

¹⁷ Öztoprak , a.g.e.,

¹⁸ Nazım Dündar Sayılan, *Atatürk ve Dünya*, Türk Dili, TDK, sayı:611.

Bill Clinton

O'nu sizler layıkıyla takdir edemezsiniz. Büyüklüğünü gereği kadar ölçemezsiniz. O, yüce bir dağa benzer. Eteğinde yaşayanlar, bu yüceliği fark edemezler. Bu dağın azametini kavrayabilmek için O'na uzaklardan bakmak gerekir.

Claude Farrere

ATATÜRK sağ olsaydı, dünyanın görüntüsü bugünden çok başka olurdu. Keşke sağ olsaydı da, biz o büyük adamın izinden gidebilseydik.

Winston Churchill

Benim üzüntüm, bu adamla tanışmak hususundaki şiddetli arzumun gerçekleşmesine artık imkan kalmamış olmasıdır.

Franklin D.Roosevelt

Ben şimdiye kadar on beş hükümdar ve cumhurbaşkanı ile özel ve resmi konuşmalar yaptım. Bu geceki kadar ezildiğimi hatırlamıyorum. Mustafa Kemal'de büyük bir ruh kudretinin esrarı var.

Sir Charles Townshend

ATATÜRK'ün askerlik tarafına hayret etmiyorum. Her meslekte deha sahibi insanlar vardır, buna şaşılmaz. Fakat İsviçre Medeni Kanunu'nu kabul etmek ve Türkiye'de yürürlüğe koymak! Bu adeta dehanın da üstünde bir şey. İşte buna hayranım!

Edouard Herriot

Askerlik dehasıyla, insanlık idealini O'nun kadar nefsinde birleştirmiş bir adam tanımıyorum. Şu anda hiçbirinizi değil, büyük istidadı ile Mustafa Kemal'i görmek için neler vermezdim.

General Douglas McArthur

Kahramanlıklarını göz önüne aldığımda, özetle diyebilirim ki, tarihte ülkesi için, Mustafa Kemal Atatürk'ten daha büyük işler başarmış hiç kimse yoktur.

Tarquin Olivier

Mustafa Kemal sosyalist değil, fakat görülüyor ki iyi bir teşkilatçı, yüksek anlayışlı, ilerici ve iyi düşünceli, akıllı bir lider.

Lenin

Mustafa Kemal; bir millet, bütün vasıtalarından mahrum edilse dahi, kendini kurtaracak vasıtaları yaratabileceğini ispat eden adamdır.

Adolf Hitler

Atatürk, yalnızca tüm zamanların en iyi komutanlarından biri değil, aynı zamanda siyaset kuramının büyük filozoflarından biridir.

Jorge Blanco Villalta

Atatürk, tarihin Türk ulusuna ve insanlığa bir armağanıdır.

Klaus Liebe

Atatürk, bütün insanlık için gerçek bir onur simgesi.

UNESCO¹⁹

¹⁹ <http://turkoloji.cu.edu.tr/>

